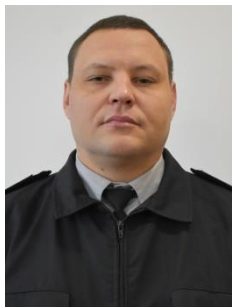

УДК 351.746.2 : 32.019.5

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-299-309

Олександр ХРИСТОВ©

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ КРИМІНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Узагальнено позитивний закордонний досвід правового регулювання та організації використання громадськості кримінальною поліцією під час протидії злочинності. Обґрунтовано висновок про те, що всі категорії осіб, які надають інформацію про кримінальні правопорушення або про осіб, які їх вчинюють чи готують, а також сприяють підрозділам кримінальної поліції виконанню завдань щодо протидії злочинності, належать до представників громадськості, за винятком позаштатних агентів та осіб, що сприяють здійсненню такої діяльності на умовах угоди у кримінальному провадженні або інших законних умовах, що дозволяють цим особам уникнути чи пом'якшити кримінальну відповідальність.

Обґрунтовано доцільність запозичення закордонного досвіду щодо залучення представників громадськості для виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес, а також фіксації їх кримінально протиправних дій (документування злочинної діяльності) за моделлю краудсорсингу, концепцію якої необхідно передбачити у стратегії протидії злочинності. Констатовано, що така модель трьохсторонніх відносин є виграншою для всіх сторін – win-win та потребує відповідного нормативно-правового врегулювання.

Ключові слова: викривач, громадськість, інформатор, краудсорсінг, нормативно-правовий акт, протидія злочинності.

Постановка проблеми. До важливих питань Європейської інтеграції базових інститутів кримінальної юстиції України належить удосконалення правового регулювання діяльності правоохоронних органів щодо протидії злочинності, у тому числі шляхом імплементації правових норм у національне законодавство у цій сфері.

Це зумовлює необхідність всебічного вивчення закордонного досвіду правового регулювання діяльності правоохоронних органів загалом й кримінальної поліції або аналогічних їм підрозділів зокрема. У цьому контексті особливої уваги потребує вивчення правового унормування використання цими суб'єктами загальних і спеціальних сил, засобів та методів роботи, у тому числі громадськості та її представників, для виконання завдань з виявлення, запобігання та припинення кримінальних правопорушень і притягнення винних до юридичної відповідальності.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Вивченням закордонного досвіду правового регулювання діяльності поліції щодо протидії злочинності займалися багато вчених, серед яких окремі аспекти правового унормування використання громадськості підрозділами кримінальної поліції вивчали такі вітчизняні автори, як: С. Албул, О. Бандурка, О. Банчук, В. Голіна; М. Грібов, О. Кириченко, О. Кобзар, О. Козаченко, М. Колодяжний, С. Лукашевич; О. Манжай, В. Матвійчук, В. Мацюк, Д. Никифорчук, В. Некрасов, М. Перепелиця, О. Подобний, А. Савченко, В. Співак, Я. Тализіна, В. Тарасенко, Р. Тарасенко, О. Титаренко, В. Усенко, В. Шендрик, С. Шрамко, О. Юнін тощо. Аналіз спеціальних досліджень, присвячених проблематиці сприяння громадян оперативним підрозділам під час протидії злочинності, які були проведені В. Давидюком, А. Кислим, В. Круглим, В. Отрудьком та іншими вітчизняними вченими, показав, що досліджуване питання комплексно не вивчалось.

Водночас наявні численні роботи закордонних вчених, які досліджували окремі аспекти проблематики правового регулювання використання громадськості

© О. Христов, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0088-5844>

alexander_hristov@ukr.net

кримінальною поліцією або аналогічними їм підрозділами під час протидії злочинності, зокрема: Дж. П. Альперт (Geoffrey P. Alpert) Сполучені Штати Америки (далі – США), Б. Бредфорд (Ben Bradford) Велика Британія, Жан-Поль Бродер (Jean-Paul Brodeur) Канада, Д. Вайсбурд (David Weisburd) США, С. Ван де Валле (Steven van de Walle) Бельгія, Дж. Ганапаті (Jaishankar Ganapathy) Норвегія, М. Гаф (Mike Hough) Велика Британія, Дж. Р. Грін (Jack R. Greene) США, Р. Гомель (Ross Homel) Австралія, Т. Дамкаас (Tor Damkaas) Норвегія, Е. Девро (Elke Devroe) Нідерланди, Дж. Джексон (Jonathan Jackson) Велика Британія, І. Джонсон (Ingrid Johnson) Швеція, О. Димитровська (Aleksandra Dimitrovska) Македонія, А. Едвардс (Adam Edwards) Велика Британія, К. Ескрідж (Christopher Eskridge) Велика Британія, С. К. Івкович (Sanja Kutnjak Ivković) США, М. Іннес (Martin Innes) Велика Британія, М. Йоутсен (Matti Joutsen) Фінляндія, Д. Кентер (David Canter) Велика Британія, Ж. Кешетович (Želimir Kešetović) Сербія, Л. Корво (Luigi Corvo) Італія, М. Леві (Mike Levi) Велика Британія, Я. Лоудер (Ian Loader) Велика Британія, М. К. Маджмундар (Malay K. Majmundar) США, Жак де Майлард (Jacques de Maillard) Франція, Л. Мазеролл (Lorraine Mazerolle) Австралія, Л. Міллер (Laurence Miller) США, Я. Мондшайн (Jacob Mondschein) Німеччина, А. Х. Наесдже (Alf Halvar Naesje) Норвегія, Т. Ньюберн (Tim Newburn) Велика Британія, Г. Р. Ньюмен (Graeme R. Newman) США, Д. Обервіттлер (Dietrich Oberwittler) Німеччина, Р. Піл (Robert Peel) Велика Британія, П. Понсерс (Paul Ponsaers) Бельгія, Р. Райнер (Robert Reiner) Велика Британія, Дж. Реткліфф (Jerry Ratcliffe) США, Г. Роуз (Gregor Rose) Австрія, С. Роше (Sebastian Roché) Франція, М. Б. Саїд (Muhammad Bilal Saeed) Пакістан, Р. Дж. Семпсон (Robert J. Sampson) США, У. Дж. Скоган (Wesley G. Skogan) США, К. Стотт (Clifford Stott) Велика Британія, Т. Р. Тайлер (Tom R. Tyler) США, Я. Терпстра (Jan Terpstra) Нідерланди, М. Тошовський (Michal Tošovský) Чехія, Д. Тротье (Daniel Trottier) Нідерланди, К. Хаггерті (Kevin Haggerty) Канада та багато інших дослідників.

Метою статті є вивчення і узагальнення позитивного закордонного досвіду правового регулювання та організації використання громадськості кримінальною поліцією під час протидії злочинності.

Виклад основного матеріалу. Передусім зазначимо, що у закордонних країнах термінопоняття «громадськість» є узагальнюючим для досить широкого кола категорій осіб та об'єднань громадян, які використовуються кримінальною поліцією під час протидії злочинності.

Говорячи про гласні та негласні форми такого використання у закордонних країнах, в їхніх джерелах права можна зустріти такі категорії, як «інформатор» (informant), «довірена особа» (confidant), «конфіденційне людське джерело» (confidential human source), «викривач» (whistleblower, whistle-blowing), «інша особа, яка брала участь у розшуковій операції» (jälitustoimingus osalenu muu isiku), «мисливець за головами» (bounty hunter), «громадянин-доброволець» (volunteer citizen), «волонтер поліції» (volunteer police), «контактна особа» (ansprechpersonen), «оперативний резерв поліції» (police operational reserve), «допоміжна поліція» (auxiliary police), «помічна поліція» (assistant police), «приватний сектор поліції» (private sector police), «цивільна гвардія» (civil guard), «групи спостереження» (watch group), «сусідське спостереження» (neighbourhood watch), «сусідська варта» (neighbourhood watch), «сусідське спостереження за злочинністю» (вахтою з боку сусідства), «ангели-охоронці» (guardian angels), «громада» або «община» (community), «громадськість» (public) та ін.

Як і в Україні, у закордонних країнах поняття «громадськість» є світоглядним, тобто чіткого нормативного визначення терміна немає, у зв'язку з чим, зазначимо, що закордонні вчені не включають до його змісту такі категорії осіб, які разом із зазначеними вживаються у нормативно-правових актах, що унормовують діяльність підрозділів кримінальної поліції (їх аналогів) щодо протидії злочинності, зокрема: «агент», «агент поліції», «особа під прикриттям», «особа, залучена до таємної співпраці», «негласна особа», «особа, яка бере участь у таємному співробітництві». Ці категорії осіб є аналогом вітчизняних негласних штатних та позаштатних працівників.

На відміну від закордонних вчених, у вітчизняній науці наявні полярні погляди щодо окремих названих категорій осіб:

1. Представники оперативно-розшукової діяльності наполягають, що закордонні «інформатори» та «довірені особи» є аналогом негласних позаштатних працівників. Зокрема, німецькі довірені особи є аналогом вітчизняних агентів, а німецькі

інформатори – аналогом вітчизняних оперативних контактів [1, с. 86].

Крім того, сучасні дослідники у галузі оперативно-розшукової діяльності не марнують можливості «закріпити» виключно за теорією оперативно-розшукової діяльності термін «викривач» (whistleblower), як одну із категорій негласних позаштатних працівників. Але на сьогодні як за сферою застосування, так і організаційно-правовим механізмом інститут викривачів об'єктивно виходить за межі розуміння категорій негласних позаштатних працівників та більш відповідає одному з механізмів реалізації конституційно визначеного права осіб на громадську участь у протидії злочинності. «Викривач» – це і не статус, і не соціальне положення; викривачем не призначають, йому не видають відповідного посвідчення, він не має жодних пільг [2]. У закордонному сучасному розумінні викривач – це особа, яка розкриває приватну або конфіденційну інформацію, яка свідчить про правопорушення або неправомірну поведінку. Викривачі зазвичай стверджують, що такі дії мотивовані відданістю суспільним інтересам. Хоча цей термін спочатку використовувався для позначення державних службовців, які повідомляли про службові порушення, марнотратство чи корупцію, на сьогодні він охоплює діяльність будь-якого працівника чи посадової особи державної чи приватної організації, який повідомляє більш широкий спектр протиправних діянь (у тому числі кримінально каранних: марнотратство, корупція, шахрайство, отримання незаконного прибутку, зокрема за допомогою прихованих мереж «Інтернету» таких як Тог та ін.), часто анонімно [3].

2. Представники кримінології та деякі вчені-адміністративісти вважають, що всі особи, які добровільно сприяють вирішенню завдань оперативних підрозділів як на платній, так і безоплатній основі (крім осіб, які дали згоду сприяти розкриттю злочинної діяльності на умовах і в порядку застосування інституту угод у кримінальному провадженні), охоплюються поняттям «громадськість», у тому числі і такі категорії осіб, які у чинних або вже нечинних відомчих нормативно-правових актах визначаються поняттями «агент», «інформатор», «викривач», «довірена особа», «оперативний контакт» тощо [4; 5].

3. Інші теоретики адміністративної діяльності аргументують, що «викривач» як особа, яка свідомо та добровільно, на основі закону, діючи виключно в інтересах безпеки і добробуту суспільства, повідомляє про порушення закону іншою особою, є суб'єктом поліцейської діяльності [6, с. 323].

Ми дотримуємося думки, що всі категорії осіб, які надають інформацію про кримінальні правопорушення або про осіб, які їх вчинюють чи готують, а також сприяють підрозділам кримінальної поліції виконанню завдань щодо протидії злочинності належать до представників громадськості, за винятком «агентів» та осіб, що сприяють здійсненню такої діяльності на умовах угоди у кримінальному провадженні або інших законних умовах, які дозволяють цим особам уникнути чи пом'якшити кримінальну відповідальність. Окремо зазначимо власну думку щодо осіб, які у вітчизняному правовому полі визначаються як «оперативні контакти» за критерієм тривалості їх сприяння. Вважаємо, що така категорія негласних позаштатних працівників є надуманою (не можна називати працівником особу, яка не зобов'язана трудовими відносинами, а в реалії сучасної практичної діяльності оперативних підрозділів – особа може взагалі не знати про існування таких відносин), а застосування самого терміна «оперативний контакт» у нормативно-правових актах додає термінологічної плутанини. У зв'язку з цим доречними є думки вчених, що «оперативний контакт» це не категорія негласних позаштатних працівників, а форма (спосіб) встановлення негласних взаємовідносин з громадянами та/або їх конфіденційного використання; або будь-який контакт (процес, дія чи результат), який відбувся з особами, що становлять оперативний інтерес (об'єкти оперативної розробки; особи, які сприяють або можуть сприяти вирішенню оперативних завдань). Ця позиція підтверджується і практикою застосування специфічної термінології працівниками оперативних підрозділів (Національної поліції, Державного бюро розслідувань, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, розвідувального органу Міністерства оборони України, Національного антикорупційного бюро України), у середовищі яких вживаються такі словосполучення як, наприклад, «встановлено оперативний контакт з ...», «відбувся оперативний контакт з ...» та ін., які є їх «професійним сленгом».

Водночас у закордонних країнах немає інституту оперативно-розшукової

діяльності в такому вигляді, як він продовжує функціонувати в Україні [7, с. 49], а заходи оперативно-розшукової діяльності мають назву «спеціальні розшукові заходи», «спеціальні методи розслідування», «спеціальні слідчі дії» [8, с. 76; 9] «заходи переслідування» тощо. Проведення таких заходів визначається як кримінальними процесуальними кодексами, так і законами про поліцію та/або законами про кримінальну поліцію чи кримінальну розвідку.

Крім того, ідентичних вітчизняним підрозділам кримінальної поліції (за структурою, функціями, завданнями та повноваженнями) в європейських та інших демократичних країнах немає, а правове регулювання їх діяльності багато в чому залежить від правових систем, механізмів регулювання суспільних відносин та ін. У більшості закордонних країн управління службою кримінальної поліції ґрунтується на однакових засадах. Відмінність закордонних підрозділів кримінальної поліції від вітчизняних у контексті здійснення функцій та виконання завдань з протидії злочинності насамперед полягає у тому, що така діяльність реалізується як у формі кримінально-процесуальних дій, так і оперативно-розшукових заходів [10, с. 191].

Наступною відмінністю, яка має важливе значення для досліджуваної тематики, є те, що чіткого розмежування стадій діяльності кримінальної поліції щодо збору первинних даних про ймовірну кримінально протиправну діяльність (виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес; встановлення фактів та обставин за заявами повідомленнями про вчинення кримінального правопорушення) та таємним зібранням доказів (документування кримінально протиправної діяльності) під час поліцейського дізнання або розслідування у значній частині Європейських країн (Австрія, Англія та Уельс, Італія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Іспанія) не визначено [11, с. 52–53, 115–117, 174–175, 233–235, 293–295, 685]. У законодавстві деяких країн (Болгарія) чітко визначена стадія відкриття кримінального провадження. В інших країнах (Італія) функція розслідування злочинів (збирання доказів шляхом здійснення негласних процесуальних дій) покладена виключно на прокурорів [11, с. 346, 747]. Одночасно у низці країн (Латвія, Литва, Естонія, Молдова) функціонує подібно до України організаційно-правова модель роботи підрозділів кримінальної поліції (кримінальної розвідки), що розмежовує форми їх негласної діяльності на превентивну та кримінально-процесуальну. Негласна робота здійснюється і як шляхом проведення заходів з метою запобігання кримінальним правопорушенням, так і шляхом проведенням слідчих дій з метою збирання доказів у кримінальному провадженні.

Переходячи до безпосереднього розгляду нормативно-правових актів, зазначимо, що їх систему становить досить широке коло законів та підзаконних нормативно-правових актів, а також організаційно-розпорядчих документів.

Аналіз законодавства закордонних країн показав, що проведення гласних та негласних заходів (слідчих дій) з використанням представників громадськості підрозділами кримінальної поліції регламентовано законами про поліцію, про кримінальну розвідку, про протидію злочинності як загалом, так і в окремих сферах, інструкціями, директивами, положеннями, кримінальними процесуальними кодексами,

Діяльність поліції у низці європейських держав щодо застосування гласних і негласних заходів та методів роботи, у тому числі й використання громадськості під час протидії злочинності, визначена законами, які регулюють поліцейську діяльність, а також підзаконними нормативно-правовими актами, частина з яких не міститься в загальному доступі (тобто є таємними або для службового користування).

Наприклад, у Німеччині підрозділом 2 Розділу III Закону «Про завдання та повноваження поліції Баварії» визначено особливі повноваження та заходи збору інформації (ст. 30–66), зокрема у ст. 38 надано право поліції використовувати в своїй діяльності приватних (довірених) осіб [12]. Подібна норма є й у Законі «Про Федеральне управління кримінальної поліції та співпрацю між федеральним урядом та землями у справах кримінальної поліції» (§ 45 «Спеціальні засоби збору даних»), яка встановлює можливість використання приватних осіб, чия співпраця з Федеральним управлінням кримінальної поліції не відома третім сторонам, а § 64 «Спеціальні засоби збору даних» цього закону визначає право кримінальної поліції на збір даних (у тому числі персональних) щодо підозрюваних за допомогою використання довірених осіб. Крім того, відповідно до § 19, Федеральне управління кримінальної поліції для виконання завдань щодо запобігання кримінальним правопорушенням або підготовки до майбутнього судового розгляду кримінальних правопорушень значної важливості

уповноважене збирати і обробляти персональні дані про осіб, які у подальшому можуть бути викривачами (інформаторами) або про осіб, яким може стати відома інформація, що становить оперативний інтерес для кримінального переслідування або превентивної боротьби з кримінальними правопорушеннями. Особливістю цього закону є детальне визначення обсягу і характеру інформації, яка не може бути повідомлена особам, стосовно яких проводились спеціальні заходи (§ 74 «Повідомлення про приховані та інтрузивні заходи»), зокрема щодо довірених осіб та викривачів (інформаторів), а також процедури щодо фіксації та документального оформлення інформації, отриманої від довірених осіб або результатів таємних заходів, у яких вони приймали участь (§ 82 «Документальне оформлення таємних та інтрузивних заходів») [13].

Аналогічно до законодавства Німеччини, в Австрії діє Федеральний закон «Про організацію управління безпекою та здійснення діяльності поліції безпеки» (Закон «Про поліцію безпеки») та Закон «Про Федеральне управління кримінальної поліції», в якому унормована діяльність кримінальної поліції щодо використання довірених осіб, викривачів (інформаторів). Зокрема, § 53а «Обробка даних органами безпеки» Закону «Про поліцію безпеки» поліції надається право збирати і обробляти персональні дані про осіб, які можуть виступати інформаторами чи іншими особами, що надають інформацію, а також про осіб, які у подальшому можуть виступати свідками при судовому розгляді кримінальних проваджень. Відповідно до § 54 «Особливі положення щодо розслідування» поліція може використовувати довірених осіб, персональні дані яких не розголошуються. Такі довірені особи підлягають контролю та регулярно контролюються органом безпеки. На таких осіб не поширюються положення § 54а щодо можливості легендування їх персональних даних шляхом виготовлення документів прикриття. § 54 b визначає, що Федеральний міністр внутрішніх справ уповноважений обробляти персональні дані осіб, які передають інформацію органу безпеки для запобігання небезпечним нападам або для виявлення злочинних зв'язків в обмін на обіцянку винагороди. Якщо це абсолютно необхідно, щоб запобігти небезпеці відповідних осіб і оцінити достовірність інформації, також можуть оброблятися спеціальні категорії персональних даних про відповідних осіб [14]. На відміну від Німеччини, у Федеративному законі Австрії «Про Федеральне управління кримінальної поліції» питання щодо використання громадськості кримінальною поліцією під час протидії злочинності не врегульовано [15].

Вивчення результатів дисертаційних досліджень закордонних вчених, які здійснювали порівняння організаційно-правових проблем використання поліцейських під прикриттям (*verdeckter ermittler*), довірених осіб (*vertrauensperson – V-Person*), інформаторів (*informant*) у протидії злочинності в Німеччині та Австрії дає змогу виявити схожі з вітчизняною практикою проблеми загального характеру, які були успішно вирішені, щодо правового врегулювання застосування спеціальних заходів та сил (гласних і негласних) під час превентивної (запобіжної) та кримінально-процесуальної діяльності кримінальної поліції. До них, зокрема, належить проблема розмежування санкцій у випадку так званих «змішаних ситуацій подвійної функції», тобто коли поліцейські заходи знаходяться як у сфері запобігання кримінальним правопорушенням, так і у сфері кримінального переслідування. У Німеччині до оновлення законодавства діяла процедура отримання санкцій на проведення негласних заходів, а також використання зазначених сил у сфері кримінального переслідування, яка була більш суворою (регламентувалась Кримінальним процесуальним кодексом), ніж аналогічна процедура щодо запобігання кримінальним правопорушенням (регламентувалась законами про поліцію федеральних земель). Застосування таких сил та заходів у межах превентивної діяльності викликало безліч проблем із використанням їх результатів у кримінальному провадженні [16, с. 25]. Цьому значною мірою сприяла відсутність чітко визначеної межі між стадіями запобіжної діяльності та кримінально-процесуального переслідування. Відсутність у Німеччині законодавчої регламентації діяльності поліцейських під прикриттям, довірених осіб, інформаторів а також фіктивних компаній (легендованих підприємств) визнається значною нормативною прогалиною [16, с. 25], що робить їх використання неконституційним.

Взаємодія поліції з громадськістю (населенням, громадянами) визначено як принцип у багатьох закордонних законах про поліцію. Наприклад, § 1 Розділу 1 Закону Фінляндії «Про поліцію» визначає, що для забезпечення безпеки поліція співпрацює з іншими органами влади, громадами та мешканцями. У § 1 Розділу 7 унормовує питання

збереження в таємниці персональних даних про осіб та їх родичів, які сприяли виконанню завдань поліцейського розслідування. Зокрема визначено, що посадова особа, яка входить до складу поліції, не має права розголошувати інформацію про особу, яка надала інформацію конфіденційно або діяла як фіктивний покупець чи особа під прикриттям, якщо розголошення інформації загрожуватиме їй або її родичів [17].

Одним із перспективних напрямів вдосконалення правової основи використання громадськості кримінальною поліцією під час протидії злочинності є імплементація сучасних механізмів використання викривачів. Насамперед необхідно зазначити, що цей інститут законодавства є відносно новим для більшості європейських країн. Відповідно до вимог Директиви Європейського Союзу (далі – ЄС) «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства» від 16.12.2019 р. кожна з 27 держав-членів повинна була у термін до 17 грудня 2021 року імплементувати її положення у свої національні правові та інституційні системи [18].

Станом на 28.03.2023 р. серед країн-членів ЄС відповідні закони були ухвалені лише у таких країнах: Австрія (01.02.2023 р.), Бельгія (15.12.2022 р.), Болгарія (27.01.2023 р.), Данія (24.06.2021 р.), Фінляндія (14.12.2022 р.), Греція (15.11.2022 р.), Ірландія (01.01.2023 р.), Італія (15.03.2023 р.), Латвія (28.01.2022 р.), Литва (27.01.2022 р.), Мальта (15.12.2022 р.), Португалія (26.01.2022 р.), Румунія (28.03.2023 р.), Словенія (15.02.2023 р.), Іспанія (16.02.2023 р.), Швеція (28.10.2021 р.), Нідерланди (24.01.2023 р.). У інших країнах ЄС відповідні закони до цього часу ще не ухвалено, зокрема це: Чехія, Естонія, Німеччина, Угорщина, Люксембург, Польща, Словаччина [19].

Вагання з ухваленням законів пов'язане із ефективністю такого інституту, оскільки основою його функціонування є матеріальні винагороди та витрати на функціонування механізмів захисту викривачів, які забезпечуються за рахунок державного бюджету.

На відміну від країн-членів ЄС інститут викривачів досить довгий період використовується у США. Правовою основою функціонування інституту викривачів у США є досить широка низка норм різних законів, основою для впровадження яких стала державна «Програма викривачів». На сайті Управління охорони праці США (Occupational Safety and Health Administration) проаналізовано більше 20 законодавчих актів, які регулюють сферу цих відносин, наприклад Закону «Про безпеку та гігієну праці» (1970 р.), Закону «Про безпечну питну воду» (SDWA) (1974 р.) Федеральний Закон «Про контроль забруднення води» (FWPCA) (1972 р.), Закон «Про контроль за токсичними речовинами» (TSCA) (1976 р.), Закон «Про чисте повітря» (CAA) (1977 р.), Закон «Про утилізацію твердих відходів» (SWDA) (1976 р.), Федеральний Закон «Про безпеку на залізниці» (FRSA) (2007 р.), Закон «Про безпеку національних транспортних систем» (NTSSA) (2007 р.), Закон «Про підвищення безпеки товарів споживання» (CPSIA) (2008 р.), Закон «Про доступне лікування» (ACA) (2010 р.), Кримінальний антимонопольний закон (CAARA) (2020 р.), Закон «Про боротьбу з відмиванням грошей» (AMLA) (2021 р.) тощо [20].

Водночас аналіз статистичної звітності Офісу інформаторів Комісії з цінних паперів і бірж США (Whistleblower Office U.S. Securities and Exchange Commission – далі Офіс інформаторів SEC) дає змогу стверджувати про високу результативність виявлення викривачами кримінальних правопорушень та осіб, які їх вчинюють, лише протягом кількох останніх років. Відповідно до щорічних звітів Офісу інформаторів SEC у 2012 р. комісія отримала 3001 повідомлення від викривачів; у 2013 р. – 3238 повідомлень відповідно; у 2014 р. – 3620; у 2015 р. – 3923; у 2016 р. – 4218; у 2017 р. – 4484; у 2018 р. – 5282; у 2019 р. – 5212; у 2020 р. – 6911; у 2021 р. – 12210; у 2022 р. – 12322. Рекордно висока кількість повідомлень, які Комісія отримала у 2022 фінансовому році, містить різні правопорушення. Найпоширенішими категоріями скарг, про які повідомляли викривачі, були маніпуляції (21 %), пропозиція шахрайства (17 %), правопорушення у сфері монет і криптовалют (14 %), правопорушення у сфері корпоративних відносин і фінансів (13 %). Крім того, програма викривачів набула принципово міжнародного характеру, було отримано повідомлення від викривачів з усього світу. Найбільша кількість повідомлень у 2022 р. було отримано від викривачів із Канади, Великобританії, Німеччини, Китаю, Мексики і Бразилії. На національному рівні (США) найбільша кількість повідомлень від викривачів було отримано з таких штатів, як: Флорида, Південна Кароліна, Каліфорнія, Техас і Нью-Йорк [21].

Як відомо, ефективність програми визначається результативністю проекту, що визначається як відношення результату до затрат, які зумовили його одержання. Тож відповідно до звіту Офісу інформаторів Комісії з цінних паперів і бірж США на початку 2022 р. комісія виплатила понад 1,3 млрд доларів США викривачам, а виконавчі дії, які були відкриті за їх повідомленнями, призвели до санкцій на суму 6,3 млрд доларів США, у тому числі понад 4,0 млрд доларів США у вигляді вилучення незаконно одержаних доходів і відсотків, а понад 1,5 млрд доларів США були повернені або плануються повернути потерпілим інвесторам [21].

Як бачимо, високу ефективність від Програми викривачів можливо отримати лише через деякий час після її впровадження та за умови відповідного фінансування.

Впровадження програми викривачів для України повинно містити як вже апробовані напрями роботи, так і перспективні. Наприклад, О. О. Косиця вважає, що впровадження ефективного механізму правового регулювання викривання правопорушень у кіберпросторі та захисту таких викривачів (Cyber Whistleblowing) – це пріоритетне та першочергове завдання не лише України, а й усієї світової спільноти. Авторка наполягає, що викривачі з кібербезпеки мають вирішальне значення для захисту від загроз у кіберпросторі [6, с. 69].

На нашу думку, впровадження аналогічних програм викривачів і відповідно вдосконалення правової бази в Україні повинно відбуватися за напрямами протидії злочинності, а саме щодо протидії: кримінальним правопорушенням загальнокримінальної спрямованості; кримінальним правопорушенням економічної спрямованості; кримінальним правопорушенням у кіберпросторі; організованих і транснаціональних злочинності; кримінальним правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотиків, зброї, торгівлі людьми тощо.

Розгортання таких програм є не єдиним перспективним напрямом вдосконалення нормативно-правового забезпечення роботи кримінальної поліції щодо використання представників громадськості під час протидії злочинності. Наприклад, досвід роботи поліції Фінляндії показує, що використання громадськості у цій сфері є високоорганізованим. У країні централізовано функціонує добровільна служба порятунку «Varera», яка становить мережу із 53 організацій та спільнот, що спеціалізуються на наданні допомоги, особам які потрапили у складні ситуації, у тому числі сприянні поліції у розшуку осіб, які зникли безвісти, предметів та ін. Фінський Червоний Хрест організував функціонування мережі добровільної системи рятувальної служби в місцевих, провінційних і національних комітетах, які на своїй території організують співпрацю з поліцією.

На сьогодні основним нормативно-правовим актом, який визначає правову підставу для залучення сил та засобів Varera є Угода про співпрацю між поліцією та волонтерськими організаціями (термін дії з 01.01.2021 по 31.12.2023). Особливістю цього документа є те, що в ньому детально регламентовано розмір та процедуру отримання гонорарів, які виплачує поліція або Міністерство внутрішніх справ за участь у проведенні пошукових операцій фахівцями цих організацій (400 євро за завдання), незважаючи на результат, а також компенсаційні витрати на пошуки безвісти зниклих осіб у внутрішніх водах або на морі, або за іншу допоміжну роботу, що базується на потужності транспортних засобів, і часу, витраченому на роботу. Наприклад, за залучення судна з дизельним двигуном потужністю 1470 кВт компенсується 295 євро/год [22]. Аналогічний підхід щодо укладання угод про співпрацю поліції із волонтерськими організаціями доцільно запровадити в Україні.

Враховуючи перспективу найближчих років щодо дефіциту бюджету в Україні, у тому числі на потреби поліції, доцільним вбачається запозичення закордонного досвіду щодо залучення представників громадськості для виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес, а також фіксації їх кримінально протиправних дій (документування злочинної діяльності) за моделлю краудсорсингу, концепцію якої необхідно передбачити у стратегії протидії злочинності, як це передбачено у низці закордонних країн [23]. Сутність її полягає у впровадженні інтегрованих систем отримання інформації поліцією від власників приватних або комунальних месенджерів, ютуб-каналів, систем відеонагляду тощо, які отримують прибуток з перегляду контенту та розміщення реклами на цих ресурсах. Зі свого боку, власники отримують інформацію (фото-, відеоматеріал) від широкого кола громадян за невелику винагороду або без неї, передають її до органів поліції, які, за результатами проведеної роботи, надають

інформацію (фото-, відеоматеріал) для поповнення контенту та підтвердження ефективності сприяння громадськості. Така модель тристоронніх відносин є виграшною для всіх сторін – win-win-win.

На сьогодні громадськість в Україні виявила не тільки готовність до впровадження таких моделей, але вже самостійно ініціює власні проекти, спрямовані на викриття кримінальних правопорушень та осіб, які їх вчинюють, для сприяння поліції у протидії злочинності. Наприклад, бізнесмен-меценат Єгор Левченко ініціював аналогічну модель під назвою «Спіймай баригу – отримай кеш». Меценат обіцяє 10 тис. доларів за лабораторію, яка виготовляє від 10 до 30 кг наркотиків. За об'єми від 30 кг – платитимуть 25 тис. доларів [24].

Така модель краудсорсингу потребує відповідного нормативно-правового врегулювання.

Висновки. За результатами вивчення нормативно-правових актів та наукових праць закордонних учених обґрунтовано висновок про те, що всі категорії осіб, які надають інформацію про кримінальні правопорушення або про осіб, які їх вчинюють чи готують, а також сприяють підрозділам кримінальної поліції виконанню завдань щодо протидії злочинності, належать до представників громадськості, за винятком позаштатних агентів та осіб, що сприяють здійсненню такої діяльності на умовах угоди у кримінальному провадженні або інших законних умовах, що дозволяють цим особам уникнути чи пом'якшити кримінальну відповідальність.

Встановлено, що проведення гласних та негласних заходів (слідчих дій) з використанням представників громадськості підрозділами кримінальної поліції регламентовано кримінальними процесуальними кодексами, законами про поліцію, про кримінальну розвідку, про протидію злочинності як загалом, так і в окремих сферах, а також інструкціями, директивами, положеннями.

Проаналізовані закони краї-членів Європейського Союзу про використання та захист прав викривачів (Австрія, Бельгія, Болгарія, Данія, Фінляндія, Греція, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Мальта, Португалія, Румунія, Словенія, Іспанія, Швеція) дозволяють стверджувати, що до перспективних напрямів вдосконалення правової основи використання громадськості кримінальною поліцією під час протидії злочинності є впровадження аналогічних до закордонних програм викривачів. Запропоновано пріоритетні напрями вдосконалення нормативно-правової бази в Україні за напрямками протидії злочинності, а саме щодо протидії: кримінальним правопорушенням загальнокримінальної спрямованості; кримінальним правопорушенням економічної спрямованості; кримінальним правопорушенням у кіберпросторі; організованій і транснаціональній злочинності; кримінальним правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотиків, зброї, торгівлі людьми тощо.

Запропоновано запровадити в Україні практику укладання угод про співпрацю поліції із громадськими (волонтерськими) організаціями.

Обґрунтовано доцільність запозичення закордонного досвіду щодо залучення представників громадськості для виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес, а також фіксації їх кримінально протиправних дій (документування злочинної діяльності) за моделлю краудсорсингу, концепцію якої необхідно передбачити у стратегії протидії злочинності. Констатовано що така модель трьохсторонніх відносин є виграшною для всіх сторін – win-win-win та потребує відповідного нормативно-правового врегулювання.

Список використаних джерел

1. Грібов М. Л., Козаченко О. І. Міжнародний досвід правового регулювання негласного співробітництва. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 3 (112). С. 83–97.
2. Яременко С. П. Інститут викривачів в Україні: реалії переходу від теорії до практики. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали II Міжнар. науково-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 191–195.
3. Kleinig J. Whistleblower. URL: <https://www.britannica.com/topic/whistleblower>
4. Голіна В. В., Колодяжний М. Г., Шрамко С. С. Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний та міжнародний досвід : монографія / за заг. ред. В. В. Голіни, М. Г. Колодяжного. Харків : Право, 2017. 284 с.
5. Миронюк Р. В. Громадський контроль за діяльністю поліції : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 136 с.

6. Косиця О. О. Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав викривачів в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Сумськ. держ. ун-т, 2019. 391 с.
7. Тализіна Я. О. Використання конфіденційного співробітництва у кримінальному провадженні : монографія / наук. ред. І. А. Тітко. Київ : Алерта, 2023. 304 с.
8. Князев С. М. Негласна робота та оперативно-розшукова діяльність Національної поліції України: теорія і практика : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 461 с.
9. Kriminaalmenetluse seadustik 12.02.2003. RT I 2003, 27, 166, RT I, 29.06.2012, 2. RT I, 19.03.2015, 2. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/543365>.
10. Юнін О. С. Зарубіжний досвід організації діяльності підрозділів поліції і можливості його застосування в Україні : монографія. Харків : Панов, 2015. 432 с.
11. Луцик В. В., Савченко В. А., Самарін В. І. Сучасний кримінальний процес країн Європи : монографія / за ред. В. В. Луцика та В. І. Самаріна. Харків : Право, 2018. 792 с.
12. Gesetz über die Aufgaben und Befugnisse der Bayerischen Polizei (Polizeiaufgabengesetz – PAG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 14. September 1990 (GVBl. S. 397, BayRS 2012-1-1-I), das zuletzt durch § 1 des Gesetzes vom 24. März 2023 (GVBl. S. 98) geändert worden ist. URL: <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayPAG-38>.
13. Bundeskriminalamtgesetz vom 1. Juni 2017 (BGBl. I S. 1354; 2019 I S. 400), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 19. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2632) geändert worden ist. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/bkag_2018/BJNR135410017.html.
14. Bundesgesetz über die Organisation der Sicherheitsverwaltung und die Ausübung der Sicherheitspolizei (Sicherheitspolizeigesetz – SPG), Fassung vom 03.03.2023 StF: BGBl. Nr. 566/1991 idF BGBl. Nr. 662/1992 (DFB) (NR: GP XVIII RV 148 AB 240 S. 41. BR: 4119 AB 4122 S. 545.). URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005792>.
15. Bundesgesetz über die Einrichtung und Organisation des Bundeskriminalamtes (Bundeskriminalamt-Gesetz – BKA-G) StF: BGBl. I Nr. 22/2002 (NR: GP XXI RV 806 AB 908 S. 87. BR: AB 6542 S. 683.). URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001745>.
16. Rose G. Verdeckter Ermittler, V-Person und Informant unter besonderer Berücksichtigung des Scheingeschäfts im deutsch-österreichischen Rechtsvergleich : Dissertation zur Erlangung eines akademischen Grades eines Doktors der Rechtswissenschaften / Leopold-Franzens-Universität Innsbruck. Innsbruck, 2014. 196 p.
17. Poliisilaki. URL: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872>.
18. European Parliament legislative resolution of 16 April 2019 on the 372 proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on the protection of persons reporting on breaches of Union law. URL: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0366_EN.html?redirect#BKMD-11.
19. EU Whistleblowing Monitor. URL: <https://www.whistleblowingmonitor.eu/>.
20. Occupational Safety and Health Administration. URL: https://www.whistleblowers.gov/whistleblower_acts_desk_reference.
21. Whistleblower Program. Annual Report to Congress, 2022. URL: https://www.sec.gov/files/2022_ow_ar.pdf.
22. Sopimus poliisin ja vapaaehtoisjärjestöjen yhteistoiminnasta (Voimassaoloaika 1.1.2021-31.12.2023) POL-2020-33698. ID-20363988. URL: https://www.sec.gov/files/2022_ow_ar.pdf.
23. Trottier D. Crowdsourcing CCTV surveillance on the Internet. *Information, Communication & Society*. 2014. №17(5). S. 609–626.
24. В Україні відкрито «полювання» на торговців та нарколабораторії – стартувала акція «Спіймай баригу». URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2023-04-27/v-ukraine-otkryta-ohota-nartorgovcev-i-narkolaboratorii--startovala-akciya-pojmaj-barygu/295852>.

Надійшла до редакції 06.03.2023

References

1. Hribov, M. L., Kozachenko O. I. (2019) Mizhnarodnyy dosvid pravovoho rehulyuvannya nehlasnoho spivrobitnytstva [International experience of legal regulation of tacit cooperation]. *Naukovyy visnyk Natsional'noyi akademiyi vnutrishnikh sprav*. № 3 (112), pp. 83–97. [in Ukr].
2. Yaremenko, S. P. (2017) Instytut vykryvachiv v Ukrayini: realiyi perekhodu vid teorii do praktyky [Institute of whistleblowers in Ukraine: realities of the transition from theory to practice]. *Realizatsiya derzhavnoyi antykoruptsiynoyi polityky v mizhnarodnomu vymiri : materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 8 hrud. 2017 r.)* / [redkol.: V. V. Chernyey, S. D. Husaryev, S. S. Chernyavs'kyi ta in.]. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, pp. 191–195. [In Ukr].
3. Kleinig J. Whistleblower. URL: <https://www.britannica.com/topic/whistleblower>.
4. Holina V. V., Kolodyazhnyy M. H., Shramko S. S. (2017) Hromads'kist' u zapobihanni i protydyi zlochynnosti: vitchyznyanyu ta mizhnarodnyy dosvid [Civil society in crime prevention and counteraction: domestic and international experience]: monohrafiya / za zah. red. V. V. Holiny, M. H. Kolodyazhnoho. Kharkiv : Pravo, 284 p. [in Ukr].
5. Myronyuk, R. V. (2020) Hromads'kyy kontrol' za diyal'nistyu politysiyi : monohrafiya [Public control over police activities]. Dnipro : Vydavets' Bila K. O., 136 p. [in Ukr].

6. Kosytsya, O. O. (2019) Administrativno-pravovyy mekhanizm zabezpechennya prav vykryvachiv v Ukraini [Administrative and legal mechanism for ensuring the rights of whistleblowers in Ukraine]: dys.. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.07 / Sums'k. derzh. un-t, 391 p. [in Ukr].
7. Talyzina, Ya. O. (2023) Vykorystannya konfidentsiynoho spivrobotnytstva u kryminal'nomu provadzhenni [The use of confidential cooperation in criminal proceedings]: monohrafiya / nauk. red. I. A. Titko. Kyiv : Alerta, 304 p. [in Ukr].
8. Knyazyev, S. M. (2020) Nehlasna robota ta operativno-rozshukova diyal'nist' Natsional'noyi politsiyi Ukrainy: teoriya i praktyka [Undercover work and operational investigative activities of the National Police of Ukraine: theory and practice]: monohrafiya. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, 461 p. [in Ukr].
9. Kriminaalmenetluse seadustik 12.02.2003. RT I 2003, 27, 166, RT I, 29.06.2012, 2. RT I, 19.03.2015, 2. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/543365>.
10. Yunin, O. S. (2015) Zarubizhnyy dosvid orhanizatsiyi diyal'nosti pidrozdiliv politsiyi i mozhlyvosti yoho zastosuvannya v Ukraini [Foreign experience in organizing the activities of police units and the possibilities of its application in Ukraine]: monohrafiya. Kharkiv : Panov, 432 p. [in Ukr].
11. Suchasnyy kryminal'nyy protses krayin Yevropy [Modern criminal process of European countries]: monohrafiya / Lutsyk V. V., Savchenko V. A., Samarin V. I. / za red. V. V. Lutsyka ta V. I. Samarina. Kharkiv : Pravo, 2018. 792 s. [in Ukr].
12. Gesetz über die Aufgaben und Befugnisse der Bayerischen Polizei (Polizeiaufgabengesetz – PAG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 14. September 1990 (GVBl. S. 397, BayRS 2012-1-1-I), das zuletzt durch § 1 des Gesetzes vom 24. März 2023 (GVBl. S. 98) geändert worden ist. URL : <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayPAG-38>.
13. Bundeskriminalamtgesetz vom 1. Juni 2017 (BGBl. I S. 1354; 2019 I S. 400), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 19. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2632) geändert worden ist. URL : https://www.gesetze-im-internet.de/bkag_2018/BJNR135410017.html.
14. Bundesgesetz über die Organisation der Sicherheitsverwaltung und die Ausübung der Sicherheitspolizei (Sicherheitspolizeigesetz – SPG), Fassung vom 03.03.2023 StF: BGBl. Nr. 566/1991 idF BGBl. Nr. 662/1992 (DFB) (NR: GP XVIII RV 148 AB 240 S. 41. BR: 4119 AB 4122 S. 545.). URL : <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005792>.
15. Bundesgesetz über die Einrichtung und Organisation des Bundeskriminalamtes (Bundeskriminalamt-Gesetz – BKA-G) StF: BGBl. I Nr. 22/2002 (NR: GP XXI RV 806 AB 908 S. 87. BR: AB 6542 S. 683.). URL : <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001745>.
16. Rose, G. (2014) Verdeckter Ermittler, V-Person und Informant unter besonderer Berücksichtigung des Scheingeschafts im deutsch-österreichischen Rechtsvergleich : Dissertation zur Erlangung eines akademischen Grades eines Doktors der Rechtswissenschaften / Leopold-Franzens-Universität Innsbruck. Innsbruck, 196 p.
17. Poliisilaki. URL : <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872>.
18. European Parliament legislative resolution of 16 April 2019 on the 372 proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on the protection of persons reporting on breaches of Union law. URL: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0366_EN.html?redirect#BKMD-11.
19. EU Whistleblowing Monitor. URL: <https://www.whistleblowingmonitor.eu/>.
20. Occupational Safety and Health Administration. URL : https://www.whistleblowers.gov/whistleblower_acts-desk_reference.
21. Whistleblower Program. Annual Report to Congress, 2022. URL : https://www.sec.gov/files/2022_ow_ar.pdf.
22. Sopimus poliisin ja vapaiehtoisjärjestöjen yhteistoiminnasta (Voimassaoloaika 1.1.2021-31.12.2023) POL-2020-33698. ID-20363988. URL: https://www.sec.gov/files/2022_ow_ar.pdf.
23. Trottier, D. (2014) Crowdsourcing CCTV surveillance on the Internet. *Information, Communication & Society*. № 17(5), pp. 609–626.
24. V Ukraini vidkryto «polyuvannya» na torhovtsiv ta narkolaboratoriyi startovala aktsiya «Spiymay baryhu» [In Ukraine, the «hunt» for traffickers and drug laboratories has been launched, and the campaign «Catch the barygu» has started.]. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2023-04-27/v-ukraine-otkryta-ohota-na-torgovcev-i-narkolaboratorii--startovala-akciya-pojmaj-barygu/295852> [in Ukr].

ABSTRACT

Oleksandr Khrystov. Foreign experience of legal regulation of the use of the public by the criminal police during the fighting of crime. The article is devoted to the study and generalization of the positive foreign experience of legal regulation and organization of the use of the public by the criminal police during the fight against crime. According to the results of the study of regulatory legal acts and scientific works of foreign scientists, the conclusion that all categories of persons who provide information about criminal offenses or about persons who commit or prepare them, as well as assist criminal police units in the performance of tasks related to combating crime, are justified to members of the public, with the exception of freelance agents and persons facilitating the implementation of such activities under the terms of an agreement in criminal proceedings or other legal conditions that allow

these persons to avoid or mitigate criminal liability.

It has been established that the conduct of overt and undercover activities (investigative actions) with the use of members of the public by criminal police units is regulated by criminal procedural codes, laws on the police, on criminal intelligence, on countering crime both as a whole and in separate areas, as well as instructions, directives, regulations

The laws of the member states of the European Union on the use and protection of the rights of whistleblowers were analyzed (Austria, Belgium, Bulgaria, Denmark, Finland, Greece, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Malta, Portugal, Romania, Slovenia, Spain, Sweden). It has been established that one of the promising directions for improving the legal basis for the use of the public by the criminal police during the fight against crime is the introduction of whistleblower programs similar to foreign ones. The priority areas for improvement of the regulatory and legal framework in Ukraine in areas of countering crime are proposed, namely regarding countering: criminal offenses of a general criminal orientation; a criminal offense of economic orientation; a criminal offense in cyberspace; organized and transnational crime; a criminal offense in the field of illegal drug trafficking, weapons, human trafficking, etc.

It is proposed to introduce in Ukraine the practice of concluding agreements on police cooperation with public (volunteer) organizations

The expediency of borrowing foreign experience in involving members of the public to identify persons and facts of operational interest, as well as recording their criminally illegal actions (documentation of criminal activity) based on the crowdsourcing model, the concept of which must be foreseen in the crime prevention strategy, is substantiated. It was established that such a model of tripartite relations is «win-win-win» for all parties and requires appropriate regulatory and legal regulation.

Keywords: *whistleblower, public whistleblower, crowdsourcing, regulatory act, crime prevention.*

УДК 343.98

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-309-315

Володимир ВОЛОШИН©

кандидат наук з державного управління
(Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна)

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ ДО ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ У ОПЕРАТИВНОМУ СПІЛКУВАННІ

У статті висвітлено особливості формування готовності майбутніх офіцерів оперативно-розшукових підрозділів до запобігання конфліктам у оперативному спілкуванні. Пропонується конфлікти в оперативно-розшуковій діяльності поділити на позитивні та негативні. Звертається увага на необхідність перегляду методики підготовки офіцерів оперативно-розшукових підрозділів з урахуванням потреб сучасності та інформаційно-технічних особливостей передачі інформації під час комунікації. Вказано на необхідність урахування в оперативному спілкуванні морально-психологічного стану українського суспільства. Надано пропозиції щодо забезпечення підготовки майбутніх офіцерів оперативно-розшукових підрозділів з урахуванням сучасних реалій для забезпечення ефективного виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

Ключові слова: *оперативне спілкування, комунікація, конфлікт, психологія, метод контактної взаємодії, оперативно-розшукова діяльність, підготовка майбутніх офіцерів.*

Постановка проблеми. Людина є соціальною істотою, а тому її існування передбачає, за невеликим винятком, постійну взаємодію з іншими індивідами через спілкування. І навіть сучасний інформаційно-технічний прогрес, який, серед іншого, значно зменшив потребу у реальному спілкуванні та перевів його у віртуальну (мережеву) сферу, не передбачає відходження від основних норм спілкування. Адже сприйняття у людей залишається таким самим і залежно від того, які цілі спілкування ми ставимо, такі правила і застосовуємо. Для флірту – фліртуємо, для налагодження ділових контактів – дотримуємось ділового етикету під час комунікації, для отримання

© В. Волошин, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2613-7115>

vovan9607@ukr.net